

לשתות קפה טורקי, ולעבוד

שגריר טורקיה החדש בישראל, כמאל אוקם, פועל לשקם את היחסים בין המדינות, מצביע על הפוטנציאל לחיזוק הקשרים בשורה של תחומים ומבטיח כי כל הצעה לפרויקט משותף תיבחן בחיוב ובברכה. דגש חשוב הוא שומר גם לתהליך השלום: "לטורקיה רצון לקדם את השלום בין הישראלים לפלסטינים, ולהקל על המצוקה ההומניטארית בעזה" // אורן מגיד

כמאל אוקם בלשכתו

נובמבר השנה הכריזו טורקיה וישראל בתיאום, כיאה לדיפלומטיה במיטת בה ולפי כללי הטקס, על מינוי הדידי של שגרירים: כמאל אוקם בתל אביב ואיתן נאה באנקרה. המינויים היו שלב נוסף בנרמול היחסים בין ישראל לטורקיה בעקבות הסכם הפיוס שנחתם ביוני אשתקד, וסיים את המשבר שהחל במאי 2010 לאחר השתלטות חיילי ישראל על משט המרמרה לעזה. מערכת היחסים העכורה בין המדינות פגעה ללא ספק בפוטנציאל הקשר הכלכלי בין המדינות, והעדר השגריר רק הוסיף לקשיים. אין פלא אם כן מדוע הגעתו של השגריר החדש כמאל אוקם מעלה את רף הציפיות כי נושאים שונים שהטיפול בהם נדחה - כגון עדכון הסכמי סחר

חדשים בין המדינות לצרכים החדישים, טיפול בתיירות שהתרסקה ויזום שיתופי פעולה חדשים בשורה של תחומים - יקבלו סוף כל סוף את תשומת הלב הדרושה. השגריר החדש כמאל אוקם שהחל את כהונתו בדצמבר במרסרדו ברחוב הירקון לא הפתע מכמות הנושאים שהצטברו על שולחן השגריר שהיה מיותר מאז שנת 2011. את ישראל הוא מכיר מתפקידו הקודמים ביניהם כא-חראי על הדסק הישראלי במשרד החוץ הטורקי וכן כסמנכ"ל לענייני המזרח התיכון. בתפקידו האחרון שימש אוקם, המחזיק בתואר דר-קטור למדע המדינה, כיועץ מדיני לראש ממשלת טורקיה בינאלי ייל-דרים. אולי דווקא ההכרות שלו עם הציפיות הגבוהות והאופי הישראלי

שאינו ניחן בסבלנות יתרה גורמת לו לצטט בעברית כבר בתחילת הפגישה את המשפט "בשביל כבוד צריך לעבוד", בו נתקל במסגרת שיעורי העברית שהוא לוקח: "זה משפט מצוין, שמייצג כל כך הרבה אמת ובעיני הוא המפתח לעבר דה שלי כאן, וליחסים בין ישראל לטורקיה" הוא אומר בחיוך, וכפי שיתברר בהמשך - המשפט מתאים לדעתו לשני הצדדים.

כיצד ניתן להמריץ מחדש את היחסים הכלכליים והעסקיים בין המדינות?
"היחסים הפוליטיים לא נפסקו, וגם לא היחסים הכלכליים. הם שגשגו, ולראיה הסחר כמעט והוכפל לפני שנתיים: ראינו עלייה מ-2.5 מיליארד דולר לכמעט 5 מיליארד דולר, נתון שהיווה נקודת שיא עד כה. אומנם בשנתיים האחרונות נרשמה ירידה ל-3.7 מיליארד דולר בחישוב שנתי, שחלקו נובע בגלל השינוי בשערי המטבע וירידת מחירי הנפט שהשפיעה בצורה משמעותית על המאזן, וזאת כיוון שחלק גדול מהייצוא של ישראל לטורקיה כולל כימיקלים ותוצרי לוט הגדולות ביותר בעולם. אפשר להשתמש ביתרונות הללו כבסיס למיזוגי חברות, חתימת הסכמי שיתוף פעולה וכו'. בנוגע לענף הטכנולוגיה, בישראל יש הרבה

שגריר טורקיה בישראל בהדלקת נרות עם אנשי מועצת העסקים ישראל טורקיה ואורחים (צילום: יח"צ)

חברות ישראליות מתלוננות שאינן יכולות לגשת למרכזי רכש ציבורי בטורקיה, רכש גומלין או להשתתף בפרויקטים במימון הממשלה. מתי מצב זה ישתנה?

"אני שמח ששאלת לגבי נושא זה, שכן חשוב לי להדגיש שזה עניין טכני שנובע מהצורך בעדכון הסכם המסחר עם ישראל. אנחנו רוצים לעדכן את הסכם הסחר וכשהתהליך יסתיים יעמוד לרשותנו דור חדש של הסכמי סחר חופשי. הסכם ה-FTA מסכה כיום בעיקר מוצרי צריכה בני קיימא, אבל הסכם חדש יוכל לכסות תחומי פעילות נרחבים כגון חקלאות, שירותים, מכרזים ממשלתיים לרבות רכש. במהלך משא ומתן בין הרשויות נטפל בזה. אין אפליה נגד החברות הישראליות ואם הן מתקשות להיכנס למרכזים של הממשלה מדובר במגבלה טכנית ואחרי שנעדכן את ההסכם חברות משני הצדדים תוכלנה לפעול בתחומים אלו".

מכנה זאת. העיקרון המרכזי שמנחה אותנו הוא שאנחנו רוצים להרחיב ולחזק את היחסים הכלכליים בכל תחום אפשרי ולא להפלות שום תחום ביחס לתחום אחר. יש לנו תוכניות לשיתוף פעולה בתחומים רבים וביניהם התיירות, מכרזים ממשלתיים, שירותים ועוד. "אנשי עסקים וחברות טורקיות להוטים לאתר הזדמנויות חדשות ולהגיע לישראל ולפעול בה, וכבר כיום יש פרויקטים רבים שחברות טורקיות מבצעות בישראל כגון הרחבת נמלים, בניית מערכות תחבורה, פרויקטים בתחום בניית בתים ועוד. ואני בטוח שטורקיה תוכל להיות שותפה טובה יותר של מדינת ישראל גם בהשוואה למדינות אחרות בעולם כמו סין, שותפה טובה למעסיקים הישראליים, למפתחי התשתיות ועוד. נרצה לדון בכל פרויקט שיוצע ויהיה על השולחן ולקדם אותו עם נציגים של החברות והגופים הרלוונטיים. "איני יכול להכחיש כי תחום האנרגיה והתיירות טומנים בחובם הבטחה גדולה במיוחד. אני סבור גם כי סקטור המידע והטכנולוגיה על ענפיו השונים הוא בעל פוטנציאל רב: אנשינו יצטרפו לראות היכן הכלכלות משלימות ואילו יתרונו תחרותיים מביא כל צד. כך למשל, כידוע לטורקיה יש הסכמים המבטלים את המכס עם האיחוד אירופי ולישראל יש הסכם דומה עם ארצות הברית, כך שהשילוב בין לטורקיה כולל כימיקלים ותוצרי לוט הגדולות ביותר בעולם. אפשר להשתמש ביתרונות הללו כבסיס למיזוגי חברות, חתימת הסכמי שיתוף פעולה וכו'. בנוגע לענף הטכנולוגיה, בישראל יש הרבה

התקדמות היחסים ושיתוף הפעולה של הצדדים יונחו על ידי קיומם של האינטרסים ההדדיים. יש יתרון בשיתוף פעולה ואנחנו בודקים היכן הציפיות והאינטרסים המשותפים

סחורה תדיר. הקשר הכלכלי הוא חזק והקרבה הפיזית בין המדינות מקלה על יצירת קישוריות. בעתיד אולי יחברו בין המדינות צינור גז, כבל חשמל תת ימי, ובעתיד הרחוק חוק יתיר כבל תקשורת ועוד. חשוב מאוד להבין כי התקדמות היחסים ושיתוף הפעולה של הצדדים יונחו על ידי קיומם של האינטרסים ההדדיים. יש יתרון בשיתוף פעולה לה ואנחנו בודקים היכן הציפיות והאינטרסים המשותפים, ונרצה לקיים דיאלוג מורחב בכל הנושאים הללו. כעת היחסים מתקדמים - החלפנו שגרירים, ולאחר מכן התחלנו בהתייעצויות פוליטיות שבהם סקרנו יחדיו את הציפיות המשותפות ההדדיות בין המדינות, ובהמשך תהיה הרחבה של הדיאלוג בכל התחומים".

דרישת שלום מעזה
על הקיר במשרדו רחב הידיים של אוקם תמונתו של מייסד הרפור בליקה הטורקית ונשיאה הראשון מוסטפא כמאל אטאטורק, כנהוג בכל משרד ממשלתי טורקי. לצדו נמצאות תמונותיהם של נשיא המדינה, רג'פ טאיפ ארדואן וראש הממשלה בינאלי יילדרים. אל הטריטוריה הטורקית הזו חודר מבעד לחלונות הזכוכית הגדולים רעש התנועה ברחוב הישראלי, כמו גם שמש אחר הצהריים המערבית המיטיבה כל כך לסנוור. הם מזכירים כי למרות חידוש היחסים והאווירה האופטימית המציאות שבחוץ תחייב את שתי המדינות לתמוך בזירות כדי לא למעוד אל המהמורות שהביאו לנתק הקודם ולצורך בהסכם הפיוס. בהסכם נקבע כי פרט להחזרת השגרירים המחודשת, אנקרה תוכל להזרים כסף לבנקים בעזה, וישראל תאפשר להקים תחנת כוח ומתקן התפלת מים במימון טורקי, וזאת כל עוד שורר שקט באזור. לא צריך להיות מומחה ליחסים בין

➤ לאומיים כדי להבין את הרגישות של סוגיה זו ליחסים הטריים. **האם לדעתך קיימים חסמים כל-שהם בפני האצת מערכת היחסים?** " היחסים בין ישראל לטורקיה יושפעו ללא ספק מהמצב במזרח התיכון ומענייני ביטחון. התקדמות תהיה כמובן בהתאם לנסיבות שיש שררו ובמידה שייבנה ביטחון הדדי ודיאלוג בכל התחומים. יש נושאי עניין משותפים ששתי המדינות חולקות, ועלינו לחלוק יותר. אחד החשובים בהם מבחינתנו הוא תהליך השלום באזור. מהצד שלנו נרצה לראות תזוזה לתהליך שלום מקיף וצודק בין הצדדים - הישראלי והפלסטיני - כדי לראות שתי מדינות שחיות בשלום זו לצד זו. דעת הקהל הטורקית ערה מאוד לצרכים ההומאניים של האוכלוסייה הפלסטינית ואנחנו מנסים לעזור להם עם פרויקטים שונים וסיוע טכני. אנחנו מאמינים שפתרון בר קיימא יהיה שלום בין הצדדים שיאפשר לצדדים להתמקד פחות בבעיות ביטחון ויותר בתחומי פיתוח וכלכלה. "האור"ם קובע כי בשנת 2020 עזה לא תהיה ראויה למגורים. אנחנו דנים בנושא אספקת מים וחשמל לאוכלוסייה עם צוותים ישראלים ופלסטינים. שלחנו עד כה דרך אשדוד שתי ספינות לסיוע לאוכלוסייה, וספינה שלישית תגיע בעתיד. אנחנו מעריכים את ההבנה והסיוע מממשלת ישראל בנושא, ועדיין צריך לעשות יותר, והרבה יותר מהר, כדי להתמודד עם הבעיות ההומניטאריות שקיימות בעזה. זה חלק חשוב מתהליך הנורמליזציה עם ישראל. במהלך השנים בהם היחסים הדיפלומטיים היו ברמה נמוכה נרצינו לעזור לפלסטינים בגדה ובעזה. המשבר בין המדינות היה מכשול, ועכשיו עם תהליך הנורמליזציה בין הצדדים יותר סיוע טורקי יוכל לעבור ויהיה יותר שיתוף פעולה במטרה להקל על המצוקה".

אין שנאת ישראלים בטורקיה

אחד הנושאים שעומדים בראש סדר העדיפות הטורקי הוא החזרת התיירים לטורקיה, לרבות תיירים

אנחנו מעריכים את ההבנה והסיוע מממשלת ישראל בנושא, ועדיין צריך לעשות יותר, והרבה יותר מהר, כדי להתמודד עם הבעיות ההומניטאריות בעזה. זה חלק חשוב מתהליך הנורמליזציה עם ישראל

ישראלים. הנושא עמד במרכז פגישותיו של שר התיירות הטורקי נאבי אוג'י, שביקר בישראל לאחרונה (ראו ראיון עם השר בגיליון זה), שהתייחס לכך וקרא לביטול האזהרה מנסיעה למדינה שפרסם המטה ללוחמה בטרור. יחד עם זאת, ייתכן שלא רק הטרור מונע מישראלים, שהתרגלו לחיות עם איום הטרור מבית, לחזור אל הטבע, הים ואתרי התיירות הטורקים, וחלק מהרתיעה נובעת מחשש להיתקל בגילויי שנאה. כמאל אוקם המכיר היטב את ההיסטוריה של שני העמים מבטא את רצונו לשנות זאת.

הישראלים אהבו מאוד לנסוע לטייל ולנופש טורקיה, אולם על רקע החשש מיחס שלילי ואזהרת הטרור רבים תוהים אם זה הזמן לנסוע למדינה.

"ראשית עלי להדגיש חזר והדגשתי כי לבני עם הטורקי אין רגשות שליליים כלפי העם היהודי. היסטוריה מדברת בעד עצמה: היחסים עם העם היהודי אינם מלאכותיים. ליחסים יש עומק טבעי, היסטוריה של שיתוף פעולה וחיים משותפים שנמשכים עוד מתקופת גירוש ספרד ואף לפני כן. אין אנטישמיות בעם הטורקי. שנית, איום הטרור קיים בכל מקום, בערים כמו ברייטן, סל, פריז או ברלין. הטרוריסטים לא שואלים איזה לאום רשום בדרכון שלך, כי הטרור לא מכוון ללאום מסוים אלא לתיירים באשר הם. הדבר הטוב ביותר הוא לשאול ישראלים שביקרו בטורקיה איזה יחס קיבלו. אף ישראלי לא דיווח

קורת דומה גם ממדינות אחרות כמו גרמניה, צרפת ואפילו מצד ארה"ב בתקופת הנשיא אובמה, וזו הרי לא עמדה אנטי יהודית. אלו טבעם של הפוליטיקה והיחסים המדיניים. אני מצפה שאנשים לא יתבלבלו בנושא: הנשיא שלנו אמר את זה פעמים רבות. אין לנו סכסוך עם העם היהודי או הישראלי, אבל לכל ממשלה יש זכות להביע את דעותיה בנושאים פוליטיים".

כיצד קיבלו אותך הרחוב הישראלי?

"גם הרשויות וגם האנשים ברוב קיבלו אותי בצורה חמה מאוד ואני מודה על כך. אפילו הרוקח בבית המרקחת ביקש להצטלם איתי תמונות 'סלפי', למרות שאיני דמות מוכרת כל כך. אני יודע שעמיתי השגריר הישראלי באנקרה איתן נאה מרגיש כך גם הוא בכל הקשור לדרך שבה בה התקבל".

האם בני משפחתך צפויים להצטרף אלייך?

"אשתי גולדס, היא פרופסור לכלכלה באוניברסיטה לכלכלה וטכנולוגיה באנקרה והיא הגיעה לישראל כדי להיות איתי בטקסי קבלת המינוי ובהתאקלמות הראשונה ולאחר מכן חזרה לאנקרה כדי להמשיך ללמד. בני בן ה-15 נשאר איתה, כדי להשלים את לימודיו. בני הגדול, בן ה-20, שמגלים את לימודיו באוניברסיטה באיסטנבול ונמצא בחופשת הסמסטר האחרונה, ביקר אותי כאן. כאשר אני מגיע לפגישות הרשמיות באנקרה אני פוגש אותם".

איך תסתדר בלי המטבח הטורקי? הספקת לטעום כבר מהמטבח המקומי?

"יש לנו מטבח מוכר מאוד, וזה נכון שיש דמיון רב בין האוכל הישראלי לטורקי. אני אשמח אם בעתיד מותגי מסעדות טורקיות יפתחו סניפים בישראל ויציגו את המטבח שלנו לישראלים. למען האמת עדיין לא אכלתי במסעדות שמגישות אוכל טורקי בישראל. שמעתי שיש לכם קפה שמכונה קפה טורקי, אבל זה ממש לא הקפה ששותים בטרקיה. אני אשמח אם מותגי קפה טורקי יגיעו לישראל כדי שתוכלו לטעום ממנו".